

АФРИКА:
Књижевност, култура,
језик, политика

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац
Центар за научноистраживачки рад

АФРИКА:
Књижевност, култура, језик, политика

Уреднице

Др Јелена Арсенијевић Митрић, ванредни професор
Наташа Ракић, истраживач-сарадник

Уређивачки одбор

Др Драган Бошковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Милош Ковачевић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Никола Бубања, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Душан Живковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Часлав Николић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Данијела Јањић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Лука Стирпе, ванредни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Ана Живковић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Рецензенти

Др Драган Бошковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Милош Ковачевић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Душан Живковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Часлав Николић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Сања Ђуровић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јасмина Теодоровић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Лука Стирпе, ванредни професор
Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Јана Алексић, виши научни сарадник
Институт за књижевност и уметност, Београд

Др Марина Петровић Јилих, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Мирјана Секулић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јулијана Вулетић Ђурић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Јелена Арсенијевић Митрић, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Ана Живковић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Александра Матић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Др Ђорђе Радовановић, доцент
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

АФРИКА: Књижевност, култура, језик, политика

Уреднице

Јелена Арсенијевић Митрић

Наташа Ракић

Филолошко-уметнички факултет
Крагујевац, 2023.

САДРЖАЈ

I

Tin LEMAC

DISKURZIVIZACIJA ČOVJEKA I SVIJETA U AFRIČKOJ USMENOJ POEZIJI / 17

Марија ПАНИЋ

ГРИОТИ У ТЕКСТУ И КОНТЕКСТУ СПЕВА СУНЂАТА: РАЗМАТРАЊА О УСМЕНОМ КАРАКТЕРУ КЊИЖЕВНОГ СТВАРАЛАШТВА И ИСТОРИЈЕ У ЗАПАДНОЈ АФРИЦИ / 33

Найшаа С. ДРАКУЛИЋ КОЗИЋ

МОРФОЛОГИЈА АЛЖИРСКЕ НАРОДНЕ БАЈКЕ ГОЛУБИЦА ДЕВОЈКА ИЗ СЕЛА ВУАК-ВУАК / 51

Лазар М. БУКУМИРОВИЋ

Ленка С. НАСТАСИЋ

АНТОЛОГИЈЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЕКВАТОРИЈАЛНЕ ГВИНЕЈЕ / 65

II

Andrijana A. NIKOLIĆ

RASIZAM I APOLOGIJA KOLONIJALIZMA U KNJIŽEVNOSTI / 79

Enrico R. DAVANZO

STRAIGHT OUT OF CONRAD. AFRICA AND ADOLESCENCE IN ALEKSANDAR NEMON'S SHORT STORY STAIRWAY TO HEAVEN / 91

Милица А. КАЊДИЋ

Јована С. АНЂЕЛКОВИЋ

ЦРНЕ МАСКЕ, БЕЛЕ РУКЕ – КОЛЕБАЊЕ СОПСТВА У ПЕСНИЧКОЈ ЗБИРЦИ ПАЛМА НАД МОЈОМ ПАТЊОМ Л. С. СЕНГОРА / 107

Јелена М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ

Милан Д. ТОДОРОВИЋ

СЛИКА АФРИКЕ У РОМАНУ БОЈА ПУРПУРА АЛИС ВОКЕР / 121

Милена Р. НЕШИЋ ПАВКОВИЋ

АФРИКА ИЗ ПЕРА В. Г. ЗЕБАЛДА / 133

Elvira DIANA

UNA VOCE DI RESISTENZA CONTRO L'OBBLIO DELLA STORIA:
LA SCRITTURA DELL'EGIZIANA RADWÀ 'ĀSHŪR / 147

Alessandra DI PIETRO

CREATING WORLDS, RECLAIMING HISTORY: THE POWER OF
STORYTELLING IN CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE'S HALF OF A YELLOW
SUN / 159

Katarina V. MELIĆ

LES TIRAILLEURS SÉNÉGALAIS OU LA BARBARIE ET LA FOLIE DANS LE
ROMAN *FRÈRE D'ÂME* DE DAVID DIOP / 175

Александра В. ЧЕБАШЕК

Милица Б. МОЈСИЛОВИЋ

СИМБОЛИЧКЕ ПРЕДСТАВЕ ПУТОВАЊА, ПРИРОДЕ И АФРИКЕ У РОМАНУ
ОНИЧА Ж. М. Г. ЛЕ КЛЕЗИОА / 189

Никола З. ПЕУЛИЋ

СЛОБОДНИ И ЖИВИ, ПОНОВО: *БАКИТА* ВЕРОНИК ОЛМИ / 207

Верка Г. КАРИЋ

КОЛОНИЈАЛИСТИЧКИ ДИСКУРС У ЕКВАТОРИЈАЛНОЈ ГВИНЕЈИ:
ПУТ КА ПОМИРЕЊУ У ФИЛМУ *ПАЛМЕ У СНЕГУ* / 217

Vesna S. PERIĆ

OD LOBANJE DO „BELIH BOGINJA”: NEKROPOLITIČKE MASKULINE
PRAKSE NASUPROT POLITIKAMA TELA BELE ŽENE U DIVLJINAMA
CRNOG KONTINENTA / 229

III

Кристина И. СТЕВАНОВИЋ

СВЕ БОЈЕ РАСТКОВЕ АФРИКЕ: О ТРАНСГРЕСИВНОМ ПОТЕНЦИЈАЛУ
ПУТОПИСА *АФРИКА* / 249

Sofija KALEZIĆ

MOTIVI AFRIKE U ROMANU *VOJA TERIĆA AVAR* / 267

Марија С. НЕДЕЉКОВИЋ

СИНТАКСИЧКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У ПУТОПИСНОЈ ПРОЗИ *ЦРНО НА БЕЛО*
ОСКАРА ДАВИЧА / 277

Јована М. КОПАЊА

Антоније З. СИМИЋ

АФРИЧКИ МОТИВИ У РОМАНУ *GULLO GULLO* МИОДРАГА
БУЛАТОВИЋА / 295

Оља С. ВАСИЛЕВА

АЛЕКСАНДРИЈСКИ ЧАС ЈОВАНА ХРИСТИЋА И КОНСТАНТИНА
КАВАФИЈА / 305

Марија М. ШЉУКИЋ

ПОЕТСКИ, ПОЕТИЧКИ И МЕТАФИЗИЧКИ ПРОСТОР АФРИКЕ КАО СПОЈ
ТРАДИЦИЈЕ И МОДЕРНОСТИ У ПУТОПИСИМА СОЊЕ ЛАПАТАНОВ / 319

IV

Марија Ж. НЕНАДИЋ

ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ДЕРИВАЦИОНОГ ГНЕЗДА
АФРИКА / 333

Tamara N. JANEVSKA

Marija N. JANEVSKA

WHO SHOULD WRITE ABOUT AFRICA: FRAMING THE DEBATE / 347

Наишаа П. РАКИЋ

ИЗАЗОВИ ДЕФИНИСАЊА (ПОСТ)КОЛОНИЈАЛНЕ АФРИЧКЕ
КЊИЖЕВНОСТИ НА ОСНОВУ ОДАБИРА ЈЕЗИКА КЊИЖЕВНОГ
ИЗРАЗА / 359

Наишаа А. СПАСИЋ

Виолеџа С. ПАВЛОВИЋ МАРИНОВИЋ

ПОЛОЖАЈ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У СУПСАХАРСКОЈ
АФРИЦИ / 381

V

Suzana J. MARJANIĆ

PRIMATOLOGINJE, TRIMATKINJE: NJIHOVI AFRIČKO/AZIJSKI-PRIMATSKI
ZAPISI / 397

Тамара ВУЧЕНОВИЋ

Невена РУЖИЋ

ДИГИТАЛНИ КОЛОНИЈАЛИЗАМ И КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ У
АФРИЦИ –ТЕРМИН, КОНТЕКСТ, ПРАВНО-ЗАКОНОДАВНИ АСПЕКТ / 409

Ана П. КНЕЖЕВИЋ

АФРИКА ОНЛАЈН У РАЉАМА ДИГИТАЛНОГ КОЛОНИЈАЛИЗМА / 429

Melita VUKOVIĆ

NESIGURNOST HRANE U GANI U KONTEKSTU NEJEDNAKIH ODNOSA
МОЋИ НА GLOBALNOJ RAZINI / 447

Наташа А. СПАСИЋ¹

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за научноистраживачки рад

Виолета С. ПАВЛОВИЋ МАРИНОВИЋ²

Српска школа Свети Сава у Јужној Африци

ПОЛОЖАЈ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА У СУПСАХАРСКОЈ АФРИЦИ³

У ери глобализације и европских интеграција, језик и култура „малих народа”, као што је српски, прилично су угрожени. Последњих неколико деценија постоји већа заступљеност страних језика у образовању, што је веома добро. Но, поставља се питање где је у том систему позициониран српски (као страни) језик, посебно у удаљеним земљама и на другим континентима? У овом раду у мањој је мери консултована литература у вези са језиком и културом српског народа, а у већој су мери сагледане друштвено-политичке прилике и изнети ставови особе која је директно одговорна за званични статус српског језика у Африци, што је дало огroman допринос у постизању главног циља. Спроведена је емпиријска анализа у виду структурисаног интервјуа. На основу њених сведочанстава видећемо: (1) у којим се друштвено-политичким околностима и којим средствима штити и промовише српски језик, (2) на који се начин организује настава и (3) који су мотиви за учење српског језика далеко од матице, (4) као и какве се перспективе пружају након положеног завршног испита. Основни циљ је да се ублажи асимилација друге и треће генерације говорника српског језика у Јоханесбургу и Преторији. Осим тога задатак нам је и (1) да се укаже на разлике у курикулуму и образовном систему и (2) представе неке од образовних метода којима се тамошњи предавач служи не би ли на најуспешнији начин очувао везу са коренима и заштитио језичко и културно наслеђе у време изражене глобализације.

Кључне речи: глобализација, култура, српски као страни језик, супсахарска Африка, Јужноафричка Република, Јоханесбург, Преторија

Уводне напомене

Очување језика и културног наслеђа од великог је значаја за свако друштво (в. Голубовић 2014: 355). Посебан је изазов у тешким историјским тренуцима под притиском освајача, али и у условима сложених

1 natasa.spasic@filum.kg.ac.rs

2 vanjamarinovic67@gmail.com

3 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/200198).

друштвено-политичких прилика. Србија која је одувек била на путу истока и запада, често под окупаторима и у јеку ратних сукоба за последицу има велики број исељеника и веома развијену дијаспору. Неминовно су потомци који живе у више од педесет земаља света, на свим континентима (в. Стојић-Карановић, Јанковић 2008: 363–379) пролазили и пролазе кроз процес асимилације.

Основни циљ овог рада јесте указивање на позицију и значај очувања српског као страног језика у супсахарској Африци. Истраживање ћемо одговорити на питања: 1) где, у којој мери и на који се начин учи српски језик у Јужноафричкој Републици; 2) ко су студенти који уче српски језик и који су њихови мотиви, планови и перспективе; 3) каква је организација наставе, избор наставних материјала и сарадња са надлежним институцијама; 4) какав је положај српског језика.

Остварењу задатака допринела је сарадња са предавачем српског језика у Јоханесбургу и Преторији, Виолетом Павловић Мариновић.⁴ У спроведеној емпиријској анализи испитивали смо последице глобализације на српски језик и културну баштину. На основу вођеног полуструктурираног интервјуа⁵ добили смо одговоре на питања која се налазе у прилогу на крају рада. Одговоре смо дескриптивно приказали и анализирали са циљем указивања на понека слаба и поједина добра места и могућности за унапређење наставе српског као страног језика далеко од граница матице. О српском као страном језику говорили су Крајишник и Влајковић Бојић 2021, Новаковић 2022. и бројни аутори у оквиру четири

---

4 Неке од ранијих интервјуа са Виолетом Павловић Мариновић, професором разредне наставе у Јужноафричкој Републици, могу се пронаћи на следећим веб-адресама: <<https://www.politika.rs/scc/clanak/334757/Drustvo/Da-li-ce-sccpski-jezik-biti-predmet-na-Kembridzu>>; <<http://www.slovoljubve.com/cir/ArhivaEmisijaview.asp?ID=26143>>; <<https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1183554/srbi-afriaci-juznoafrička-republika-jardijaspora-srpska-dijaspora>>.

5 Овакав тип интервјуа често је коришћен у истраживањима политичких тема, али се овде показао као погодан због теме која је од државног значаја јер без језика нема ни државе.

Према Кејтином мишљењу (2009: 186), интервјуи могу бити подељени у три типа: структурирани интервју, отворени интервју и полуструктурирани интервју. Структурирани интервју са унапред тачно утврђеним питањима подесан је за компаративну анализу прикупљених одговора саговорника. Насупрот томе стоји отворени интервју који има за циљ да истражи осећања и мишљења испитаника, доживљај је дубљи, а правац интервјуа углавном зависи од испитаника. Важна је софистицираност, потребно велико искуство за вођење оваквог интервјуа, а резултати су непосредни за дубљу анализу. Полуструктурирани интервју може се сматрати комбинацијом структурираног интервјуа и отвореног интервјуа. Обично се заснива на водичу, потребно је поставити идентификациона питања и реферисати на теме. Отвореност и спремност анкетара огледа се у флексибилности и могућности да се интервју развије у неочекиваним правцима где се отварају важна и нова подручја и стиче осећај да је испитаник учествовао у разговору „са циљем”, а ипак потпуно природно (Gavoga 2006).

Зборника *Српски као страни језик у теорији и пракси* (2007; 2011; 2016; 2020), а о српском као завичајном в. Јањић 2018. О мотивацији у учењу страних језика највише је било речи у: Gardner, Robert 2010; Desi, Rajan 2012. и др.

Интервју се раније више користио у антрополошким и социолошким дисциплинама (Plat 2002), а позадина полуструктурисаног интервјуа уско је повезана са феминизмом, тврдећи да овај вид интервјуа преноси дубља осећања, емотивнији је и подразумева блискост са испитиваном особом (Trimen 2016). Метода коришћена у овом раду анализирана је у радовима ауторке Вон (2021), а резиме прегледаних чланака као и препоруке за ефикасно коришћење полуструктурисаног интервјуа у педагошкој пракси нуди Сомбатове (2016).

Методологија и поступак

У модерном друштву, у доба глобализације, улога страних језика битно се променила.⁶ Медиј комуникације све више добија на значају те се поред енглеског као заједничког језика (*lingua franca*) и других „великих језика” као што су шпански, немачки и француски за људе различитих културних средина пажња усмерила и на тзв. „мале језике”.

Експериментална метода истраживања као што је полуструктурирани интервју могао би да допуни истраживање мотивације за усвајање страног језика. Као метод прикупљања података у квалитативним истраживањима, интервјуи могу бити прихваћени као студије случаја, етнографска, наративна истраживања итд. јер могу помоћи истраживачима да „испитају испод површине ствари и фокусирају се на природу искуства” (Кејт 2009: 183). То је заправо професионални разговор са сврхом који за циљ има успостављање стандарда квалитативног истраживања (Кејт 2009: 183–184).

Дакле, истраживач је унапред имао листу питања коју је желео да прође како бисмо сазнали ставове испитаника. Саговорнику је дато толико времена и простора да на питања одговори на свој начин. Другим речима, у свој полуструктурирани интервју укључили смо унапред одређен скуп отворених питања на такав начин да касније можемо да истражујемо одређене одговоре. Међутим, понекад су се јавила и спонтана питања која нису била разматрана раније. Главни циљ нашег полуструктурираног интервјуа јесте да се мењају постојећи ставови о одређеним темама или да се открију нови увиди у њих. Још једна битна карактеристика полуструктурисаног интервјуа као квалитативне методе јесте да нема постављених хипотеза на почетку истраживања, јер би то утицало на даље усмеравање истраживања. Да бисмо обезбедили веродостојност и поузданост података, на почетку је јасно наглашена сврха истраживања, а испитаник није мењао своје одговоре. Осим прецизног дефинисања сврхе, прошли

6 О утицају глобализације на образовни систем види Митровић 2006; Nikolesku 2014.

смо и кроз кораке који су подразумевали сагледавање ресурса и ограничења; етичка промишљања; техничко прикупљање података; анализу и извештавање.

Такође, ваља напоменути да постоје одређена ограничења тренутних студија која не могу бити игнорисана. Прво, због специфичности теме и тешко доступних података постоји само један саговорник у овом истраживању, те резултати изнети у наставку рада, као и закључне напомене у овој студији не могу се генерализовати. Различити ученици/студенти и предавачи могу имати различите ставове и мотивације према страном језику. Друго, услед географске раздаљине интервју је спроведен онлајн. Иако је то релативно познато окружење и за анкетара и за саговорника, изостао је директни контакт, повремено је била присутна позадинска бука и сметње у мрежи. Ово је у извесној мери могло имати негативан утицај на саговорника. Треће, тренутна анализа базирана је на примени полуструктурисаног интервјуа који није тако чест метод за прикупљање података у лингвистичким радовима на овим просторима те, иако може да генерише богате податке, потребно је уложити много времена и труда у структурирање упитника, спровођење и анализирање података који се касније не могу компаративно обрадити у дискусији.

Анализа и дискусија

У овом сегменту рада дескриптивном анализом представимо одговоре добијене интервјуисањем. Одговори представљају чињенице, сведочанства и лична запажања испитанице. Најпре треба истаћи да је наша саговорница реализатор разредне наставе у српској школи „Свети Сава” у Јужноафричкој Републици ((скраћено ЈАР), званично *Република Јужна Африка* (краће *Јужна Африка*)) и осим часова организује и спроводи испитивања и тестирања полазника. На иницијативу „наших” родитеља, школа је отпочела са радом на празник Врбице 11. 6. 2009. године. Након двогодишњег волонтерског рада успели су да региструју школу са Министарством просвете Републике Србије и до данашњег дана то је једина званично призната школа на тим просторима. Упоредо су водили два пројекта, регистровање школе и српског језика у Јужној Африци.⁷ Пре поменуте српске школе постојала је југословенска школа „Завичај” (2005) где је наша саговорница такође радила као извођач наставе на српском језику. Полазници ове интернационалне школе углавном су били ученици чији су родитељи били са подручја бивше Југославије.

Све активности које су спроведене одвијају се у сарадњи и уз подршку амбасаде Републике Србије у Јужној Африци. Такође, ученици учествују на свим културним и религиозним, традиционалним манифестацијама које школа заједнички организује са Српском православном црквом у ЈАР. Ближа сарадња СПЦ и Културног уметничког друштва од великог

7 Тамо тренутно живи око 10000 људи пореклом са ових простора.

је значаја због заједничког деловања и укључивања што више (младих) људи.

Када говоримо о институционалној подршци, истичемо да је, према речима саговорнице, сарадња са свим директорима школа у Јужној Африци изузетна и у тесној вези са свим надлежним институцијама ове земље свих протеклих година. Са друге стране, Министарство Републике Србије финансира нашу саговорницу као хонорарног наставника, док она истиче да у потпуности недостаје интересовање за друге сегменте рада као што је полагање српског језика. Приметни су и извесни проблеми у вези са наставним планом и програмом, као и са наставним материјалима о чему ће више речи бити у наставку рада. Ваља напоменути да је то први и јединствени случај у свету да је српски језик регистрован на највишем нивоу. Од 6. 11. 2012. године српски језик је признат у Јужној Африци, али и регистрован са *IEB*-ом⁸, интернационалном институцијом која је задужена за највиши језички стандард у ЈАР. Виолета Павловић Мариновић је успела да имплементира српски језик у јужноафрички курикулум и да „наша” деца уче и полажу српски у својим школама према стандардима земље у којој живе. Они српски језик уче подељени у разреде и полажу и као матерњи језик и као други изборни предмет што им омогућава да имају бољи резултат на крају године и бодује им се (признаје се) за упис на факултет како у Јужној Африци тако и свуда у свету!⁹ Овакви су резултати велика мотивација јер је до сада преко 20 ученика полагало српски на матури и осморо се ученика из старијег разреда вратило у отаџбину где студирају, а неки раде и живе. То су ученици који су похађали наставу од предшколског узраста. И наша саговорница већ дуго живи у Јоханесбургу, од 1993. године, и са поносом истиче да је кроз школу прошло више од 400 деце и да сада међу ученицима има другу, па чак и трећу генерацију исељеника. Школа има две групе. Једна је група у Јоханесбургу при ЦШО (црквено-школској општини) „Свети Сава” где је професорка разредне наставе заједно са родитељима опремила школску учионицу у којој се настава годинама изводи суботом пре подне (од 9 до 15 часова), а петком се настава изводи у учионицама основне школе „Киндом” у Преторији. Настава је усклађена са родитељским обавезама и зависи од удаљености школе од њихових домова. Ради што потпуније слике ваља напоменути да се у Јужној Африци не користи јавни превоз из више разлога: први је разлог безбедност, а други велика удаљеност и породични буџет. Од 2020. године има ученика и из Боцване који редовно похађају наставу српског језика, а ове године њих троје полагаће српски језик у својим средњим школама. Полагање у свим школама обавезно је и самим тим признато и вредновано у даљем школовању. Свако ко је полагао српски добио је златну медаљу у својој школи (слика бр. 1а) и 1б)).

8 Интернационално испитивачко тело – енгл. *International examination body*.

9 Као куриозитет издвајамо чињеницу да је српски језик признат пре многих других, већих језика, нпр. пре немачког.

Слика бр. 1: Сертификати и златне медаље за постигнут успех на полагању

Како би се стекла шира слика ко су ученици који уче српски језик, потребно је, осим порекла, имати у виду и одлике система у којем се они школују, њихове мотиве и навике. Професорка разредне наставе Виолета Павловић Мариновић добро је упозната са тамошњим школским системом и каже да се он у Јужној Африци потпуно разликује од европског. Основно образовање траје седам година, а средње образовање траје пет година. Осим дужине основног и средњег образовања, школска година траје од почетка јануара месеца до децембра месеца исте године. Дакле, школска година траје током целе године и поклапа се са календарском. У зависности од школе, школска година има од три до четири тромесечја. Ученици српски језик похађају од првог дана када крену у школу па кроз читаво своје школовање. Енглески је главни званични језик, а африканс, зулу и остали афрички језици други су изборни језици; с тим што су африканс и зулу обавезни као други језик, тј. ученици морају одабрати један од та два језика током свог школовања. У ЈАР има 11 званично признатих језика. Када говоримо о српском језику, треба напоменути да је велики напор уложен у очување језика, али и ћирилице и ширење нашег писма на другом континенту. Постоји удружење Ћириличке скупштине које окупља академске грађане и интелектуалце са истом мисијом.

Такође, велике су културне разлике међу становништвом. Од 1994. године када је проглашено ослобођење од Апартејда и доласка председника Менделе на власт и стварања демократске Јужноафричке Републике свако има право на своје мишљење и очување своје културе и језика без обзира на расно, национално, верско и етничко порекло. Оно што би требало променити у овом систему јесу методе учења. У неким су стварима изузетни и флексибилни, али ЈАР је још млада земља и тамо се пажња полаже само на конкретно образовање, а не и на опште образовање, као код нас. Осим тога, оно што Виолета жели да похвали у Јужној Африци јесте да се инсистира на заједници и посвећује већа пажња породичном

животу. Родитељи су укључени у школске активности, нарочито у предшколском узрасту, али и током целог школовања. Као добро истиче и то што тамошње институције и власт раде на укључивању приватног сектора како би се унапредило образовање. То значи да на основу истраживања ученици када заврше средњу школу имају само најосновније образовање (то се односи на државне школе, опште образовање им недостаје), али имају добре услове за даље усавршавање. Јако су успешни у свету у области софтверског инжењерства и медицине, али су најбољи у рударској индустрији (Јужна Африка располаже са 75% метала у свету, затим имају много дијаманата, злата). Велики успех показују и у машинству, грађевинарству и пољопривреди (то су наследили од својих предака Холанђана, односно Буре). Поред тога, наша испитаница каже да земља има велика природна богатства и различит диверзитет у распону од океана (Индијски и Атлански) до дивљих животиња, као и различита климатска подручја од тропске климе до умерено континенталне у Јоханесбургу (вечито пролеће од 24 степена до 28 степени током већег дела године).

Ипак, када размишља о деловању наших институција, примећује да Министарство просвете плаћа по броју ученика, а не придаје се велика важност српском језику као предмету те „наша” деца немају ту могућност да савладају српски језик на вишем нивоу. У ствари, Виолета истиче да не постоји курикулум за српски језик за допунску школу на нивоу средњег образовања што је јако разочаравајуће јер се не пружа могућност даљег усавршавања нашег матерњег језика и на тај се начин ставља граница после завршене основне допунске школе. Ученици после тога, ако нису у окружењу где се српски језик говори, губе мотивацију да говоре и уче српски језик. Тако се сам језик губи, а нарочито до тога долази уколико касније у неком периоду живота имају партнере друге националности. То доводи постепено до асимилације са другим становницима земље у којој живе, губи се национални идентитет и велики део дотадашњег труда остаје без резултата.

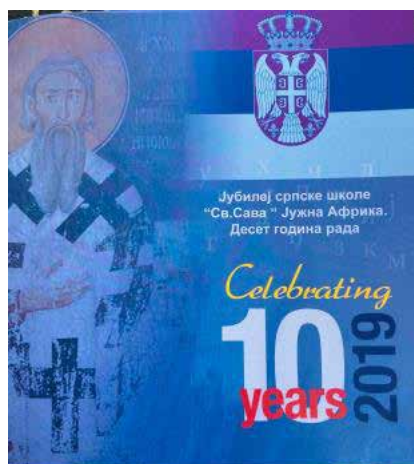
Језик се начелно учи из више разлога: за академску сврху, унапређење каријере или за свакодневну употребу. Разлози могу бити склапање пријатељстава, брака, путовања и сл. Учењем страног језика побољшава се комуникативна способност студената и шире се потенцијали у овом интернационализованом свету. Ученици који уче српски језик у Јужноафричкој Републици јесу деца српског порекла у породицама где су оба родитеља са наших простора или су у питању деца из мешовитих бракова. Појам мешовитог брака односи се на заједнице између припадника различитог порекла било етничког, националног, расног или религиозног. Деца која похађају наставу узраста су од четири године до деветнаест година. Број ученика варира на годишњем нивоу од 25 до 46. Број зависи од тога колико је деце у датом периоду завршило школу или емигрирало (заједно са породицама), или наставило школовање у другим земљама како у нашој отаџбини тако и у другим земљама у свету.

Истраживање о мотивацији за учење другог или страног језика не осветљава само питање разлога због којих се тај језик учи већ нам много говори о прилагођавању наставних стратегија потребама ученика (Von 2021: 204). На који је начин организована настава у ЈАР најбоље нам може рећи неко ко ради тамо као предавач, испитивач и модератор. Коришћење правилника за допунске школе у иностранству издатог од Министарства просвете Републике Србије, сматра наша саговорница, није довољно, те Виолета Павловић Мариновић сама бира и саставља наставни материјал уз настојање да студенте на најбољи и најкреативнији начин инспирише да савладају језик и, што је још важније, да заволе свој језик и земљу одакле им родитељи потичу, да заволе своје корене. Она додаје да наставне материјале, уџбенике за дијаспору, добијају од Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону. Раније су добијали субвенције које су заиста омогућавале да школа има материјална средства за све активности, дешавања у току године која су од виталног значаја за очување нашег матерњег језика, културе и традиције у Јужној Африци.

Међу највећим проблемима она издваја то што курикулум није промењен од 2005. године; само је дорађен, али методе рада и прилагођавање наставних јединица ученицима није урађено. Велики је изазов, сматра, приближити историју наше земље и објаснити ратове кроз које смо прошли као народ од Тита па до деведесетих година. Ово постаје посебно захтевно уколико су ученици деца родитеља пореклом из бивших југословенских република или деца која су из мешовитог брака (са једне је стране неко са наших простора, а са друге партнер јужноафричког порекла). Доста родитеља не схвата значај описмењавања деце. Мисле да, ако дете добро говори, то је довољно, међутим Виолета верује да то није тако уколико дете не зна да чита и пише и не зна историју, географију и национална обележја, своје порекло. Њено досадашње искуство показује да деца и омладина чак стекну и отпор према језику јер немају никакве садржаје који би их више везали за земљу порекла својих родитеља. Насупрот томе, деца која су редовно долазила свих ових година у школу имају позитивније мишљење и често исти став и према земљи домаћина и земљи порекла својих родитеља. Слобода кретања код нас и социјални живот јесте нешто што јако привлачи тамошњу омладину српског порекла ка нашој отаџбини Србији па неки од њих одлучују да се врате у земљу својих предака.

Наша саговорница, према сопственим речима, у контакту је са доста колегиница и колега који изводе допунску наставу у иностранству. Сарађивала је са многима, а посебно истиче сарадњу са школом из Америке која је била искрена, дирљива, јер су успели повезати децу са два континента што је било обострано са радошћу прихваћено. Поред размене знања и искустава, она каже да се на тај начин стиче самопоуздање и емоционална зрелост. Међутим, наглашава, дијаспора у Европи и Америци доста се разликују од дијаспоре у ЈАР, највише по начину живота и стан-

дарду. Приметила је да њене колегинице и колеге имају већи број деце, али и да се боре са другим врстама искушења, нпр. с обзиром на то да нисмо чланица Европске уније однос је другачији. Евидентно је и да се стање у нашој држави аутоматски рефлектује на окружење у дијаспори. Приметила је да у осталим националним мањинама и комунама у ЈАР (Грци, Италијани, Руси, Португалци итд.) много више пажње и помоћи имају од своје државе, свом матерњем језику, култури и очувању и промовисању свог језика и традиције посвећују много више пажње што умногоме олакшава свима који се баве било каквим активностима и укључени су у промовисање своје земље. Детаљније о оснивању, раду школе, друштвеним и политичким околностима, успесима и изазовима у првих десет година од оснивања, може се видети у монографији објављеној поводом десет година рада школе, чији је аутор наша саговорница (слика бр. 2).

Слика бр. 2: Насловна страна монографије посвећене јубилеју школе „Свети Сава”

Виолета подсећа да су „наша” деца најбољи амбасадори наше земље у свету и да научно-технолошку револуцију у пуном јеку треба усмерити на развој наших метода рада и усавршавање, приближавање и очување српског језика у данашњем глобалном свету.

Закључне напомене

Овај рад најпре кратко нуди релевантну литературу по питању класификације и изучавања српског као страног и завичајног језика, студије које говоре о мотивацији (и типовима мотивација) за учење (другог/страног/завичајног) језика и одређене методе истраживања. Подаци анализирани у овом раду прикупљени су путем полуструктурисаног интервјуа, који саговорнику пружа прилику да изрази своје идеје и искуства детаљно и у дубину, а истраживачу даје вишеструку могућност анализирања. Полуструктурирани интервју као истраживачки метод од велике је помоћи

у сагледавању мотивације ученика према учењу другог језика. Рад се у једном делу фокусира на предности и недостатке полуструктурираних интервјуа. У пракси су се показали као посебно погодни за истраживање осетљивих области као што су ставови, вредности, уверења и мотиви (Teijlingen 2014) и подразумевају најбољи облик разумевања перцепције и искустава људи; то су својеврсни извештаји о пракси (Sombatove 2016. према Flick 1998). Њихова се предност огледа и у флексибилности и могућности импровизовања током интервјуа (Meklaud 2014). Дobar је за анкетаре јер пружа могућност генерисања богатих података, а може се тражити појашњење док и испитаник и анкетар могу усмерити сам интервју (Sombatove 2016. према Newton 2007). Међутим, у светлу ограничења треба имати у виду да није лако квантификовати и квалитативно анализирати добијене податке, уз то сам процес (осмишљавање, спровођење интервјуа, анализа) одузима много времена. У питање се доводи поузданост јер је истраживач у стању да испита само мали узорак информатора, чији одговори могу бити веома индивидуални (Sombatove 2016. према Trustman 2016) и квалитет, тј. комуникацијске вештине анкетара главне су основе ефикасности (Sombatove 2016. према Clough, Nutbrown 2007). Потенцијал присутне предрасуде и уношења личних ставова у питања још једна је од мањкавости ове методе (Gam 2004; Teijlingen 2014). Питања сачињена за потребе овог истраживања и интервјуа налазе се на крају рада, а одговори нису у великој мери одступали од прелиминарне верзије. Наиме, ток интервјуа у великој је мери пратио првобитну нит истраживања.

Српски језик се у ЈАР учи у оквиру српске школе „Свети Сава” у Јоханесбургу и у учионицама основне школе „Киндом” у Преторији. Од недавно постоје и ученици из Боцване. Српски језик учи се као страни и матерњи језик, од четврте до деветнаесте године, званично је прихваћен и признат, а успех са завршних испита улази у просек и ученицима (којима је минимум један родитељ са наших простора) омогућава бољи пласман приликом уписа на факултете. Број ученика варира од 25 до 46, а неки се од њих након завршене школе уписују на српске универзитете или се враћају у домовину да ту наставе са животом и потраже посао. Најчешће језик уче због свог порекла те је, посебно у том најранијем узрасту, од велике помоћи и укљученост родитеља у процес образовања, али и подршка институција. Без њиховог ангажовања и интересовања ово не би било могуће јер у ЈАР не постоји јавни превоз, а наша саговорница као једну од највећих предности истиче управо тај осећај заједништва и подршку породице и надлежних. Иако курикулум и извесна помоћ од стране надлежног министарства Републике Србије постоји, Виолета Павловић Мариновић која сама припрема већину наставног материјала, организује и спроводи тестирање, сматра да би сарадња на тој релацији могла бити боља. Постоји сарадња и са другим школама српског језика у свету, али је она такође на иницијативу предавача. Наша саговорница за крај ин-

тервјуа износи своја запажања, а то су да се не поклања довољно пажње српском језику чиме се не омогућава нашим суграђанима широм света да њихова деца имају српски језик као предмет у својим школама где год да се налазе у свету. То повлачи питање усавршавања садашњег правилника, курикулума, плана и програма допунских школа у иностранству. Она додаје да су искушења огромна и да бисмо истрајали на светосавском путу и у оваквој мисији потребна је велика подршка и упорност свих нас. Неопходна је подршка државе и Министарства како дијаспоре тако и просвете. Сматра да технолошку револуцију и глобализацију треба искористити да би се олакшале иновације у извођењу наставе и прошириле стратешке мреже свуда у свету како би се још више приближиле земље домаћина и земље порекла наших ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- Gam 2004: R. Gomm, *Social Research Methodology. A critical introduction*. Hampshire, England: Palgrave Macmillan.
- Gardner, Robert 2010: C. Gardner, Robert, *Motivation and Second Language Acquisition*, Peter Lang: New York.
- Gavora 2006: P. Gavora, *Sprievodca metodológioi kvalitatívneho výskumu*, Bratislava: Regent.
- Голубовић 2014: В. Голубовић, *Регионална сарадња на заштити и очувању изворне културне баштине* [Regional cooperation on protection and preservation of the cultural heritage], Original scientific work, in Bibliid Groups, RAND National Defence Research Institute, Vol. LXVI; Br. 3–4, 353–375.
- Desi, Rajan 2012: E. L., Deci, R. M. Ryan, Motivation, personality, and development within embedded social contexts: An overview of self-determination theory, in: R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of human motivation* (pp. 85–107), Oxford University Press.
- Јањић 2018: М. Јањић, *Методика наставе српског као завичајног језика*, Ниш: Академска српска асоцијација.
- Kejt 2009: R. Keith, Interviews. In: Heigham, Juanita & Croker, Robert A. (Eds.), *Qualitative Research in Applied Linguistics – A Practical Introduction*, New York: Palgrave Macmillan, 182–199.
- Крајишник, Влајковић Бојић 2021: В. Крајишник, В. Влајковић Бојић, *Приручник за наставнике српски као страни језик*, Београд: Завод за унапређивање образовања и васпитања, <<https://zuov.gov.rs/izdanja-zavoda/>>, 12. 11. 2022.
- Meklaud 2014: S. McLeod, *The Interview Method*, Available at: <<http://www.simplypsychology.org/interviews.html>>, 1. 12. 2022.
- Митровић 2006: Љ. Mitrović, Jezik, identitet i duhovno jedinstvo srpskog naroda u doba globalizacije [Language, identity and spiritual unity of the Serbian people in the era of globalization], Nis: Faculty of Philosophy.
- Nikolesku 2014: R. Nicolescu, The Influences of Globalization on Educational Environment and Adjustment of National Systems, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 180 (2015), pp. 72–79.
- Новаковић 2022: А. Новаковић, *Увод у методу наставе српског као страног језика*, Ниш: Филозофски факултет.

- Зборника *Српски као страни језик у теорији и пракси* (2007; 2011; 2016; 2020), Београд: Филолошки факултет.
- Platt 2002: J. Platt, The History of the Interview, in: Gubrium, F and Holstein, J A (eds.) *Handbook of Interview Research: Context and Method*. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, <http://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/45951_chapter_1.pdf>, 21. 12. 2022.
- Sombatove 2016: V. Szombatová, *The Semi-structured Interview in Foreign Language Education Research*, <https://7df6ec12f8.clvaw-cdnwnd.com/f1163102c0d0e0a3aae255c61d630629/200003010-075e108597/441471241087_Szombatov%C3%A1_The_semi-structured_interview.pdf>, 10. 12. 2022.
- Стојић-Карановић, Јанковић 2008: Е. Стојић-Карановић, С. Јанковић (прир.), *Елементи страних језика савремене политике Србије*, Београд: Институт за међународну политику и привреду.
- Tejlingen 2014: E. Teijlingen, *Semi-structured interviews*, <<https://intranet.sp.bournemouth.ac.uk/documentsrep/PGR%20Workshop%20%20Interviews%20Dec%202014.pdf>>, 2. 12. 2022.
- Trimen 2016: C. N. Trueman, *Feminism and Unstructured Interviews*. Available at: <<http://www.historylearning-site.co.uk/sociology/research-methods-in-sociology/feminism-and-unstructured-interviews/>>, 13. 12. 2022.
- Von 2021: S. Wan, *Research Methods in Second Language Acquisition-An Application Test of Semi-structured Interview*, *Sch Int J Linguist Lit*, 4(7): 204–212, <https://saudijournals.com/media/articles/SIJLL_47_204-212.pdf>, 5. 11. 2022.

***

- Да ли ће српски језик бити предмет на Кембриџу <<https://www.politika.rs/scc/clanak/334757/Drustvo/Da-li-ce-sccpski-jezik-biti-predmet-na-Kembridžu>>, 21. 11. 2022.
- Божични интервју – Виолета Павловић Мариновић <<http://www.slovoljubve.com/cir/ArhivaEmisijaview.asp?ID=26143>>, 15. 10. 2022.
- И афричко срце куца за косово: Око десет хиљада наших људи живи у Јужноафричкој Републици, чувајући свој идентитет и традицију <<https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1183554/srbi-africi-juznoafriicka-republika-jar-dijaspora-srpska-dijaspora>>, 1. 12. 2022.

Прилог:

Питања из интервјуа:

- 1) Где, у којој мери и на који начин се учи српски језик у Јужноафричкој Републици?
- 2) Ко су предавачи, на који начин се бирају?
- 3) Ко су студенти који уче српски језик?
- 4) Колико студената имате (тренутно / по години / колико је студената било укупно до сада)?
- 5) Који су њихови мотиви, планови и перспективе?
- 6) Колико дуго они уче српски, у ком обиму и имају ли могућност да наставе са тим касније?
- 7) Да ли је учење српског језика

- А) Обавезно или факултативно
Објаснити: _____
_____
- Б) Бесплатно или се плаћа
Објаснити: _____
_____
- В) потребно за студирање/запослење или не
Објаснити: _____
_____
- 8) Колико траје школска година?
9) Каква је организација наставе?
10) Како бирате наставне материјале? Да ли их сами припремате или користите готове уџбенике и уџбеничке комплете? Ко обезбеђује набавку и штампање материјала?
11) Како изгледа завршни тест (ко и када полаже)?
12) Имају ли ученици контакт са српским језиком на још неком месту, у кући, у другим институцијама и сл.?
13) Каква је Ваша сарадња са надлежним институцијама:
А) у Србији: _____?
_____?
Б) у земљи у којој предајете: _____?
_____?
- 14) Имате ли контакт са колегама који се баве истим или сличним послом (у земљи у којој предајете/у другим земљама)?
15) Какав је однос према страним језицима и наставницима страних језика у ЈАР?
16) Ваше мишљење о положају српског језика изван граница Србије.
17) Шта бисте похвалили у наставном раду, организационом процесу, сарадњама и др. (у земљи у којој предајете)?
18) Шта бисте променили у наставном раду, организационом процесу, сарадњама и др. (у земљи у којој предајете)?
19) Који су Ваши главни изазови, критике, сугестије?
20) Додатно (било шта што Вас нисам питала, а сматрате релевантним слободно допишите)
_____
_____

THE POSITION OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN SUB-SAHARAN AFRICA

Summary

In the era of globalization and European integration, the language and culture of „small nations” such as Serbian are quite endangered. In the last few decades, there has been greater representation of foreign languages in education. That is positive, but where is the Serbian language positioned in those systems, especially in distant countries and on other continents? In this paper, the literature related to the language and culture of the Serbian people was consulted to a lesser extent. To a greater extent, the socio-political circumstances were reviewed. The views of the person directly responsible for the official status of the Serbian language in Africa were presented. It made a huge contribution in achieving the main objective of the paper in which an empirical analysis based on a semi-structured interview was carried out. Based on the testimony of the interviewee, we will see: (1) in what social and political circumstances and with what means is the Serbian language protected and promoted, (2) how is teaching organized, (3) what are the motives for learning the Serbian language far from the motherland as well as (4) what perspectives are offered after passing the final exam. The main goal is to ease the assimilation of second and third generation Serbian speakers in Johannesburg and Pretoria. In addition, our task is to (1) point out the differences in the curriculum and educational system and (2) present some of the educational methods used by the lecturer in order to preserve the connection with the roots and protect the linguistic and cultural heritage in the time of globalization.

Keywords: globalization, culture, Serbian as a foreign language, Sub-Saharan Africa, Republic of South Africa, Johannesburg, Pretoria.

Nataša A. Spasić

Violeta S. Pavlović Marinović

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.42/.45.09(082)
821.09(082)
821.163.41.09(082)
811.163.41(082)
930.85(6)(082)

АФРИКА: Књижевност, култура, језик, политика / уреднице Јелена Арсенијевић
Митрић, Наташа Ракић. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023
(Крагујевац : Филум). - 459 стр. : илустр. ; 24 cm

Радови на више језика. - Текст ћир. и лат. - Тираж 80. - Стр. 7-9: О зборнику / Јелена
Арсенијевић, Митрић Наташа Ракић. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз сваки рад. - Summary ; Résumé ; Резиме.

ISBN 978-86-80596-40-2

а) Афричка књижевност -- Зборници б) Светска књижевност -- Мотиви -- Африка
-- Зборници в) Српска књижевност -- Мотиви -- Африка -- Зборници г) Африка --
Културна историја -- Зборници

COBISS.SR-ID 115412489